הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר קורבנות

קרית ספר על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-בכורות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ה 6
הלכה ז 6
הלכה ח 7
הלכה י 7
הלכה יב 7
הלכה יד 8
הלכה טז 8
הלכה יז 9
הלכה יח 9
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ד 10
הלכה ה 10
הלכה ו 11
הלכה ז 12
הלכה יג 13
הלכה טז 13
פרק ג 14
הלכה א 14
הלכה ד 14
הלכה ה 14
הלכה ו 14
הלכה ז 15
הלכה ח 15
הלכה ט 15
הלכה י 15
הלכה יא 15
הלכה יב 16
הלכה יג 16
פרק ד 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ג 17
הלכה ה 17
הלכה ו 17
הלכה ח 18
הלכה ט 18
הלכה י 18
הלכה יד 19
הלכה יז 20
הלכה יח 20
הלכה יט 20
פרק ה 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ז 22
הלכה ח 22
הלכה ט 22
הלכה יא 22
פרק ו 23
הלכה א 23
הלכה ד 23
הלכה ה 24
הלכה ח 25
הלכה י 25
הלכה יב 26
הלכה יד 26
הלכה טו 27

הלכה טז 27
פרק ז 27
הלכה א 27
הלכה ב 28
הלכה ד 28
הלכה ה 28
הלכה ז 29
הלכה ח 29
פרק ח 29
הלכה א 29
הלכה ב 30
הלכה ג 30
הלכה ד 30
הלכה ה 31
הלכה ו 31
הלכה ז 31
הלכה ח 32
הלכה י 32
הלכה יא 33
הלכה יג 33
הלכה יד 33

פרק א

הלכה א

מצות קנט להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם בין בבהמה טהורה בין ממין החמור בין שלמים בין טרפות דכתיב קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה וכתיב גבי פטר חמור וגו' וכלל כולם בפסוק בפרשת קרח כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' וגו' אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה תפדה ואפילו מן הטרפות נפקא לן [מדכתיב (שמות יג, ג) כל פטר רחם (בקרא כתיב פטר כל רחם) דכלל הכל ואפי' טריפה, וה"נ משמע מדכתיב אשר יולד (דברים טו, יט) דמשעת יציאת הרוב חלה קדושה עליו ואפי' מחותך אם יצא רובו שלם כדתנן פ' בהמה המקשה (חולין סט, ב) ואין לך טריפה גדולה מזו ואפילו הכי קדוש ביציאה מרחם מדכתיב אשר יולד כדאמרינן] וכולן לכהנים כדכתיב בהאי קרא דפרשת קרח יהיה לך. ובכור אדם וחמור נפדים ופדיונם לכהנים דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה תפדה ואכהנים קאי דכתיב בהאי קרא כל פטר רחם וגו' יהיה לך אך פדה תפדה כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ובהמה טמאה. ובכור בהמה טהורה נשחט בעזרה וזורקין דמו ומקטיר אימוריו ושאר הבשר נאכל לכהנים כדכתיב אך בכור שור וגו' את דמם תזרוק וגו' ואת חלבם תקטיר וגו' ובשרם יהיה לך כחזה וגו'. בכור בהמה טהורה בעל מום בין נולד במומו בין נפל בו אחר שהיה תם הרי הוא לכהן בפרשת כל הבכור כתיב וכי יהיה בו מום וגו' תזבחנו בשעריך תאכלנו ואכהן קאי דלכהן הוא אומר לעיל מינה סתם לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ובפרק עד כמה אמרינן יהיה לך לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו בכל התורה כולה ופי' רש"י ז"ל שלא מצינו בכל התורה שיתננו לכהן אלא מריבוייא דהאי יהיה לך נפקא ואידך ובשרם אחד תם ואחד בעל מום ובשרם לשון רבים ולפי מאי דפי' ממשמעותיה דקרא נפקא דכתיב בשעריך תאכלנו דקאי אכהן כדפירי' לכן נראה כמו שכתבו התוספות שלא מצינו בכל התורה כולה כיוצא בזה דחטאות ואשמות שהם לכהן כשהם נקרבים אם הוממו כשם שהמזבח מפסיד חלקו גם הכהנים מפסידים חלקם אבל גבי בכור אפילו הומם דכהן הוא ולהכי איצטריך לאהדורי קרא ולמימר יהיה לך אבל בלאו הכי ממשמעות דקרא הוי לכהן כדאמ'. והרי הוא נכסי כהן לאוכלו או למוכרו או להאכילו אפילו לגוי פרק כל פסולי המוקדשין תנן בית שמאי אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן לבכור ובית הלל מתירין ואפילו לגוי ובגמרא מפרש מני רבי עקיבא היא דתניא בכור אין נאמנין עליו וכו' ורבי עקיבא מתיר אפילו גוי מאי טעמא וכו' ובית הלל דאמרי בבריתא אפילו זרים

דכתיב הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומאי טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור בעל מום זר שאוכל בקדשים קלים שלמים ומעשר ופסח אינו דין שיאכל בבכור בעל מום ורבי עקיבא דאתיא כותיה לבית הלל מאי טעמא דכתיב כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לגוי אף בכור פסול מותר לגוי. ובערכין סוף פרק המקדיש תניא מנין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש דמצוה להקדישו ואף על פי שהוא קדוש מאליו מרחם.

הלכה ה

מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ דתנן בסוף פרק קמא דקדושין מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ וילפינן לה מקראי ובכורות אינן תלוין בארץ אלא בפטר רחם תלנהו רחמנא ואין מביאין אותו מחוצה לארץ כדתנן בתמורה פרק אלו קדשים ובאין מח"ל חוץ מן הבכור והמעשר שאם באו תמימים יקרבו וכו' ובגמרא ורמינהי בן אטוטוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו אמר רב חסדא הא רבי ישמעאל הא רבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו תלמוד לומר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור ולהכי אם הביא לא יקרבו אלא יאכל במומו דלא ממעטינן ליה מאכילתו לפני ה' כדכתי' ואכלת לפני ה' וגו'. מצוה זו נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כמעשר דגן דאיתקש ליה כדאמר'. ואינה נוהגת במוקדשין כשהן בקדושתן קודם פדיון בין קדשי מזבח או בדק הבית כדתנן פרק ב' כל שקדם הקדש את מומן וכו' פטורין מן הבכורה וגבי מעשר בהמה תנן פרק בתרא דבכורות בחולין אבל לא במוקדשין ואמרינן בגמרא טעמא דיהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש הכי נמי הכא כתיב תקדש דמשמע ממילא ולא שכבר קדוש.

הלכה ז

הכל חייבים בבכור בהמה טהורה כהנים לוים וישראלים דתנן ריש פרק ב' דבכורות הכהנים והלוים חייבים שלא נפטרו אלא מפדי' הבן ומפטר חמור וכתיב כל הבכור אשר יולד בבקר' ובצאנך וגו' ובכהן נמי משתעי כדאמר' לעיל וגבי פדיון הבן ופטר חמור פטרי' להו כדתנן נמי פ"ק דבכורות כהנים ולוים פטורי' אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמם וה"ק כהנים ולוים פטרו הם עצמם מפדיון הבן מק"ו אם הפקיעה קדושתן של פשוטי לוים את קדושת בכורי ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהם ובהמה טמאה מנ"ל דנפטרו כהנים אמר קרא אך פדה תפדה את

בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם כלויים וכהנים דנפטרו מק"ו כדא' אינם בבכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לא הוקש לבכור אדם.

הלכה ח

הבכור נאכל תוך שנתו בין תם בין בעל מום כדתנן ריש פ' עד כמה דכתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וכתיב וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו וקאי אשנה בשנה. אם תם הוא מונה מיום שמיני שראוי לקרבן ואם בעל מום מיום שנולד פ"ק דר"ה בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום שנולד במומו ועומד לישחט בחוץ מיום שנולד הוא ראוי לכך אם קים ליה שכלו חדשיו ומונין לו משנולד ונראה דטעמא דתלינן ליה שנה מאימת דראוי להקריב דכתיב בשעריך תאכלנו גבי בעל מום וגבי תם כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה דמשמע דהאי שנה הוי משעה שראוי לאכילה משעת הרצאה לתם ומיום שנולד אוקים ליה שכלו לו חדשיו לבעל מום. נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש פ' עד כמה מתניתין תוך שנתו כל י"ב חדש לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום ובגמר' איבעיא להו נולד לו מום בתוך שנתו מותר לקיימו י"ב חדש ושלשים יום או דילמא י"ב חדש ותו לא ונולד לו לאחר שנתו שלשים יום ת"ש דתניא נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש נולד אחר שנתו ומשום השבת אבדה יקיימנו ל' יום נולד בט"ו יום תוך שנתו משלימים לו ט"ו יום אחר שנתו ומשום השבת אבדה אמרו ל' יום אחר השנה דבקרא שנה כתיב ותו לא ובשנה דידיה מנינן ולא של מנין עולם דאמר רב כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה אי זו היא שנה שנכנסה לחברותיה זו שנה של בכור דכי הוי לבכור שנה אחד מניסן לניסן הרי נכנסה שניה למנין עולם מתשרי והיינו שנה בשנה.

הלכה י

הבכור בזמן הזה מניחו עד שיפול בו מום שם בההוא בריתא. עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו [ב'] שנים או ג' שנים ומשנראה להראותו שנולד בו מום תוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש לאחר שנתו מקיימו ל' יום משום השבת אבדה וטעמא דב' או ג' שנים משום דאין ראוי לשוחטו כשהוא תם.

הלכה יב

שנת הבכור שנה תמימה כדילפינן לעיל ודבי רב ילפי לה התם משאר קדשים דכתיב בהו בן שנתו שלו ולא של מנין עולם ואם נתעברה השנה נתעברה לו כדמשמע בן שנתו

בן שנה שאירע לו ולא של מנין עולם ולהכי נולד בחצי אדר א' מונין לו עד חצי אדר של שנה הבאה והנולד אחריו בר"ח אדר שני כיון שהגיע ר"ח אדר של שנה הבאה עלתה לו שנה. עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו אע"פ שעבר לא נפסל אלא מקריבו ס"פ אלו קדשים ופ"ק דר"ה אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו דמצותו בתוך שנתו כדכתיב שנה בשנה יכול יהא פסול ליקרב ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהריך ובכורות בקרך וגו' מקיש בכור למעשר דגן דביה משתעי קרא מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה דכתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו' אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

הלכה יד

אין נותנין את הבכור לכהן משיולד אלא בבהמה דקה עד שלשים יום ובגסה עד חמשים פ' עד כמה במשנה ובגמרא מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך ודרשינן הכי דכן דבכור בניך מצותו לאחר שלשים כדכתיב ופדוייו מבן חדש תפדה אף בכור צאן לאחר שלשים וכתיב נמי מלאתך ודמעך לא תאחר דהיינו בכורים וכן תעשה לשורך דכי היכי דבכורים לאחר חמשים שהרי בפסח התבואה מתבשלת שהביאו העומ' ואין מביאין בכורי' עד עצרת שיביאו שתי הלח' ה"נ בכור שור לאחר (ששי') [חמשי'] ומסתברא דשורך הקוד' בפסוק שני יליף ממלאתך ודמעך הקודם בפסוק ראשון וצאנך המאוחר בפסוק שני יליף מבכור בניך תתן לי המאוחר בפסוק ראשון ולא תימא דסמיך מדסמיך שורך מבכור דסמיך ליה דכתיב כן תעשה לשורך הוסיף לך הכתוב עשיה אחרת בשורך מבצאנך דמשמע דזמן שורך הוי טפי מבצאנך והוא דילפינן ממלאתך כדא' ואימא מבכור והוסיף לך עשייה אחרת דומיא דהך בכור ולהוו שיתין ומשני לא מסרן הכתוב אלא לחכמים דהואיל ולא גלה לך הכתוב שיעור עשייה שתוסיף וודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך. ואם אמר לו הכהן תנהו לי בתוך זמן זה לא יתנו לו דהוי כמסייע בבית הגרנות ואסיר ונראה דהאי איסור הוי דרבנן מדברי קבלה דכתיב שחתם ברית הלוי ואם לקחו לאוכלו מיד אם היה בעל מום או להקריבו מיד אם היה תם מותר. הבכור נותן לכל כהן שירצה דבכל כהן משתעי קרא:

הלכה טז

אזהרת רסח שלא יאכל כהן בכור תמים חוץ לירושלם דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ובכורות בקרך וצאנך במשנה אלו הן הלוקין האוכל בכורים וגו' וקדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה דכל חוץ לחומה הוי שעריך וכן זר שאכל כזית מבכור בין

לפני זריקה בין לאחריה לוקה שם ובכורות זה הבכור א"ר שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר שני שהרי כתיב בתחלת המקרא אם לפני זריקה דאם אינו ענין חוץ לחומה תנהו ענין לכך שאין בו לאו מפורש אלא עשה דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר הבשר תאכל הא ק"ו הוא מתודה ושלמים דהא בכור קדושתו מרחם הא לא בא הכתוב אלא לאכול מן הבכור אפילו לאחר זריקה אם הוא זר שלוקה שאין הבכור נאכל אלא לכהנים וזו היא אזהרתו דלא אשכחן ביה אלא עשה דכתיב אך בכור שור וגומר ובשרם יהיה לך וגו':

הלכה יז

אזהרת רסט שלא יפדה הבכור דכתיב אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה ואמרינן בסיפרי יכול אם פדאו יהיה פדוי ת"ל קדש הם ובתמורה פ"ק מייתי מתניתן דבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ומוקי לה בזמן הזה דלא קאי להקרבה ואית ליה לכהן זכייה בגויה אבל בזמן שבית המקדש קיים כיון דתם להקרבה הוא דקאי אין מוכרין אותו תמים חי דלית ליה לכהן זכייה בגויה אלא מהקטרת אימורין ואילך.

הלכה יח

בכור בעל מום יש לכהן למוכרו בכל זמן אפילו בפני הבית בין חי בין שחוט כדתנן ובעל מום חי ושחוט דממונא דכהן הוא ואינו נמכר בשוק. שם בבכור נאמר לא תפדה פדיון אין לו שיכנס הפדיון בקדושה והוא יצא לחולין אבל נמכר הוא ונאכל בקדושה וזו הוא קרבתו שלא ישחטנו באיטליז ולא ישקלנו בליטרא וזהו לא תפדה דבקדשתו הוא לענין זה אפילו בעל מום וסיפיה דקרא דאת דמם תזרוק ואת דמם תקטיר איירי בתם ורישיה דקרא דלא תפדה אפילו בבעל מום ופ' כל פסולי המוקדשים תנן חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים ולהכי אין נמכרין באיטליז וכתבו בתוס' דע"כ דאוריתא היא כדאיתא התם. בשר בכור תם אינו נמכר מפני שהוא בשר קדש וכהנים מותרים לשקול מנה כנגד מנה פ' כל פסולי המוקדשין במשנה המפשיט בבכור ושאר קדשים אם רצה להרגיל ירגיל סוף פרק וולד חטאת ופ' כל פסולי המוקדשין תנו רבנן אין מרגילין בבכור ובפסולי המוקדשין ומוקי לה רב חסדא כבית שמאי וכרבי אלעזר בר"ש כדאיתא התם:

פרק ב

הלכה א

כל המומים הקבועים הפוסלים את הקדשים ונפדים עליה אם נפל א' מהם בבכור הרי זה נשחט עליו בכל מקום פ' על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה אזנו וכו' ובגמרא אמאי פסח ועור כתיב שישחוט הבכור עליהם ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח או עור וסמיך ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה ודריש להו בכלל ופו"כ כדא' פ"ה דהלכות ביאת המקדש. וכל שאין הקרבן מן המובחר כדכתיב מבחר נדריך ואין הקדשים נפדים ולא קרבים עליהם כך הבכור אינו נשחט עליו עד שיולד לו מום קבוע וכל בעל מום עובר אינו נשחט דכתיב מום בו בעוד מומו בו פסול ואם עבר כשר. וכן נעבדה בו עבירה או הרג בעד א' או על פי הבעלים או הוקצה לע"ז או נעבד ירעה עד שיפול בו מום דכתיב כי משחתם בהם מום בם כל שיש בו השחתה דעבירה כדכתיב כי השחי' כל בשר ודע"ז כדכתיב כי שחת עמך פסול ואי הרגו אדם הוו כרובע ונרבע ומשום דאין מומן ניכר לא יפדו עליו.

הלכה ד

יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינן בכור הראשון מפני שאינו פטר רחם והאחרון מפני שקדמו אחר אפילו יצאה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם אינו בכור בשלהי פ"ב דבכורות משנה פלוגתא דר' עקיבא ור' טרפון דר' עקיבא סבר דבכור לדבר אחד דהיינו בכור לזכרים כי האי ולא לרחמים דלא יצא דרך רחם לא הוי בכור והבא אחריו נמי דלא הוי בכור לזכרים ואפילו יצאה נקבה דרך דופן נמי לא הוי הבא אחריו בכור ללידה שכבר יצא אחר קודם לו ובכור לדבר אחד כלומר דאינו בכור לכל לא הוי בכור לר' עקיבא כדאמ' ות"ר מכלל הצריך לפרט שהכלל צריך שיהא הפרט עמו ומפרט הצריך לכלל שהפרט צריך שיהא הכלל עמו כיצד קדש לי כל בכור יכול נקבה במשמע ת"ל זכר אי זכר יכול אפילו יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם ואמר אביי בכור לדבר אחד לא הוי בכור כר' עקיבא וה"ק אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן ת"ל פטר רחם דהשתא לא מצי תלמודא נסיב בכור למעוטי להאי דהא ביכור לכל דבר הוא דלא קדמו אחר בעולם ולהכי נקט פטר רחם וממילא אימעיט נמי יצתה נקבה לפניו מפטר רחם.

הלכה ה

בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל פרק על אלו מומין במשנ' וחכ"א אנדרוגינוס אינו בכור אלא נגנז ונעבד דבריה בפני עצמה היא ובגמרא ת"ש הזכר ולא נקבה

כשהוא אומר למטה זכר להוציא טומטום ואנדרוגינוס גבי עולת בקר כתיב זכר תמים וגו' ומשמע ולא נקבה ולמטה בעולת צאן נמי כתיב זכר להוציא טומטום ואנדרוגינוס ומסקינן דאתיא כרבנן בתראי דלאו מחד זכר נפקי נקבה ואנדרוגינוס דתרי קראי כתיבי הזכר תקדיש הזכרים לה' חד לאפוקי נקבה וחד לאפוקי אנדרוגינוס דהוי בריה בפני עצמה כדאמר' טומטום הוי ספק בכור כרבנן קמאי דאמרי טומטום לא במקדש ולא במדינה במקדש לא דילמא נקבה היא ומקריבה לשם בכור ואינו מקדיש' והיא אינה קדושה בבכורה ומייתי חולין בעזרה במדינה לא דילמא זכר הוא ולית ביה מומא ואמר רב חסדא מחלוקת דקאמר רבנן בריה הוי באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספקא ואסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה כדאמר'. ואנדרוגינוס בין שהטיל מום ממקום זכרות בין ממקום נקבות שם שלהי על אלו מומין מטיל מים במקום זכרות כ"ע לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מים במקום נקבות מר סבר חיישי' שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ומר סבר לא חיישי' ומסיק דכ"ע אמרי' הואיל ואישתני לענין טומטום אישתני דנהפכה זכרותו לנקבותו.

הלכה ו

רחל שילדה כמין עז או עז שילדה כמין רחל פטור מן הבכורה פ"ב דבכורות משנה ובגמרא ופ"ק אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור מדמצי למיכתב אך שור דהאי ענינא בבכור משתעי דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וכתב בכור לומר עד שיהא הוא שור ובכורו שור ואם היו בו מקצת סימני אמו הרי זה בכור שם במשנה ואם יש מקצת סימנים חייב ובפ"ק מפרש ר' יוחנן האי חייב דקתני מתניתין היינו חייב ליתנו לכהן אבל למזבח לא קרב דהאי דאישתני הוי מום קבוע לישחט עליו בחוץ כבכור בעל מום ששוחטו כהן ואוכלו דכיון דאישתני ה"ל מומא אפי' ילדה הפרה כמין חמור ויש בו מקצת סימני פרה הרי זה בכור לכהן משנה פ' קמא ומייתי בגמרא משנה דהתם דרחל שילדה מין עז וכו' ואם יש בו מקצת סימנים חייב אמר רב יהודה דאמר קרא אך בכור שור וגו' עד שיהא הוא שור ובכורו שור יכול אפילו יש בו מקצת סימנים ת"ל אך חלק דכל אכין ורקין שבתורה למעט ופריך והא תנא מפטר פטר הוא דקנסיב לה לפרה כדתנן שנאמר פטר חמור פטר חמור ב"פ עד שיהא הוולד חמור והנולד חמור שדומה לאמו רב יהודה דאמר כרבי יוסי הגלילי במאי קא מיפלגי תנא דידן סבר גלי רחמנא בקדושת דמין דחמור אין קידש אלא לדמיו וה"ה לקדושת הגוף דנדמה פטור ורבי יוסי הגלילי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף וה"ה בקדושת דמים ותנא דידן קרא דאך בכור שור מיבעי ליה למילתא אחריתי כדאמר התם ואיבעיא להו פרה שילדה מין חמור ויש

בו מקצת סימנים מהו עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז הוא דכי יש בו מקצת סימנים חייבת בבכורה דהא טהורה והא טהורה הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף הכא דהא טהורה והא טמאה הא קדושת הגוף והא קדושת דמים לא או דילמא כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה קדוש ואת"ל כיון דאידי ואידי בני מקדש בבכורה קדוש חמור שילדה מין סוס מהו הכא לאו בת מקדש בבכורה הוא או דילמא כיון דמין טמאה הוא קדוש ואת"ל כיון דמין טמאה הוא לאו שינוייא יתירא וכי אית ביה מקצת סימני חמור קדוש פרה שילדה מין סוס מהו הכא ודאי הא טהורה והא טמאה הא בת מקדש שבבכורה והא לאו בת מקדש בבכורה או דילמא סימנין מילתא חשובה היא דאף על גב דאשתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה ת"ש וכו' ולא איפשטא בעיין ולהכי הוי ספק בכור ויאכל לבעליו ואם תפסו כהן אין מוציאין אותו מידו.

הלכה ז

המטיל מום בבכור קונסין אותו מדרבנן עד שיפול בו מום אחר מאיליו ואם מת לא קנסו בנו אחריו פרק כל פסולים המוקדשין במשנה כחכמים ובגמ' לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן. כל מום שנעשה לדעתו אסור לו לשחוט עליו. שם במשנה שמע הגוי שאמר אלו נפל בו מום הייתי שוחטו ועשה הגוי בו מום הרי זה שוחט עליו שם זה הכלל דשלא לדעתו מותר לאתויי מאי לאתויי מסיח לפי תומו וכל שהוא לדעת אסור לאותויי גרמה וגרמת מום נמי אסיר מדאוריתא דתניא התם כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יתן בו מום מנין שלא יביא דבלה ובצק ויניחנה על אזנו כדי שיבא הכלב ויטלנו ת"ל כל מום היה בכור רדפו ובעטו שם במשנה היה בכור איל מנגח ורדפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום הרי זה שוחטין עליו אמר רב פפא ל"ש אלא שבעט בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דמדכר דרדפו קמ"ל. והרב ז"ל כתב ואפילו בעט בו מפני שרדפו מקודם ישחט עליו ולא ידעתי מאין לו דהא אמר רב פפא ל"ש וכו' ואיפשר שמצא כתוב אמר רב פפא ואפילו בעטו אחר רדיפה דצעריה הוא דמדכר. אח"כ מצאתי באשר"י איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין לאחר רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט צעריה הוא דמדכר הרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא ולא ידענא טעמא מאי דבשל תורה הוא ואיפשר דהיינו טעמא אף על גב דאיסור הטלת מום הוי מדאוריתא מה שאינו נאכל באותו מום הוי מדרבנן עכ"ל נראה שדלגו בדפוס התלמוד א"ד אמר רב פפא וכו'. קטנים וגוי שהטילו מום בבכור דרך שחוק לדעתם ישחט עליו ואם כדי להתירו לא ישחט שם במשנה במעשה דקסדור וכו' ובקטנים שקשרו זנבות טלאים וכו'.

הלכה יג

בכור שאחזו דם יקיז שם במשנה פלוגתא דרבי יהודה ור"ש וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו ובבריתא פלוגתא דר"ש ורבנן ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש דבריתא דאמר אף ישחט על אותו המום כיון דלא היה דעתו ליטול בו מום אלא כדי שלא ימות לא קנסינן ליה. מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם וישחט עליו שם על מתני' דהיה בכור רודפו וכו' מימרא דרב יהודה וטעמא דבכור אינו קדוש עד שיקדשהו רחם כדכתיב פטר רחם דהא יוצא דופן אינו בכור כדאמ' לעיל ובזמן שבית המקדש קיים אסור כדמשמע פרק בתרא גבי מעשר בהמה דפריך אי הכי בכור נמי לא ליקדש בזמן הזה ומשני ברחם קדוש ואיפשר כדרב יהודה דאמר דמותר להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם משמע דהא דרב יהודה בזמן הזה איתמר ובריש פרק כיצד מערימין בתרומה פרכינן על הא דרב יהודה ומשנינן אמר לך רב יהודה כי קאמינא אנא בזמן הזה דלא חזי להקרבה ואשה נאמנת לומר מום זה מעצמו נפל וישחט עליו שם פ' כל פסולי המוקדשין רשב"ג אומר אפילו בנו אפילו בתו ועד מפי עד בבכור רב אמי אסר ורב אשי שרי ותניא אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה ובעדות בכור אשה כשרה דהלכה כרשב"ג כדאמ'..

הלכה טז

כל המומין הראוים לבא בידי אדם רועה נאמן לומר מאיליהם נפלו שם במשנה רועים ישראל נאמנים רועים כהנים אינם נאמנין ובגמרא רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר רועי ישראל בי כהנים נאמנים אפילו עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם דללגימא שישקר זה מפני שישחטוהו הכהן ויאכל אותו ממנו לא חיישינן רועה כהנים בי ישראל אין נאמנים מימר אמר כיון דטרחנא ביה לא שביק לדידי ויהבי לאחריני וה"ה כהן לכהן דחיישינן לגומלין וכו' וחד אמר וכו' וסבר ת"ק כרבי יהושע בן קפיסאי דאמר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו אבל כהנים שבביתו לא והיינו דקאמר ת"ק רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים אין נאמנים אבל כהנים דעלמא נאמנים אפילו בבכורות דכהנים דלא חיישינן לגומלין אלא ברועה כהן דקאי גבי ישראל או גבי כהן כדאמ' ואין אדם חוטא ולא לו אי ליתיה גביה אפילו בניו ובני ביתו כרשב"ג דאמר ר"נ דהלכתא כותי' אבל לא אשתו מפני שהיא כגופו שם אשתו כגופו דמיא. כהן נאמן על מום בכור שבידו לומר שמומחה התירו שם במשנה ובגמרא דלא חשידי לאכול קדשים בחוץ וכן נאמן לומר על בכור שבידו במומו נתנו לו ישראל שם מימרא דרב דכל

מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי דמתירא שמא ישאלו את בעליו ויאמרו תמים היה:

פרק ג

הלכה א

אין שוחטין את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו רשות נשיא שבארץ ישראל כדאמר' פ"ק דסנהדרין דא"ל רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל יתיר בכורות יתיר ור' נשיא שבארץ ישראל הוה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו כדאמ' פרק בתרא דיומא וכל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורי עצמו ס"פ עד כמה בריתא ואוקמי' לה ביחיד מומחה. ואם אין שם מומחה והיה המום מן המומין הגלויין כגון שנסמית עינו או נקטעה רגלו ישחט על פי שלשה בני הכנסת פרק כל פסולי המוקדשין במשנה וכן בכור שיצ' לח"ל שם בגמרא והיינו במקום שאין מומחה כדאיתא התם ומדאוריתא כל מום שהוא מום אפילו התירו בעליו ואפילו בלא התר אלא שנודע שהיה בו מום. אין רואין את הבכור לישראל עד שיהא כהן עמו דשמא לא יתננו לכהן שם בגמרא לפיכך אם היה חכם ויודע שהוא מדקדק לא מצאתיו בגמרא. ואם היה המום גלוי רואין לו אף על פי שאין עמו כהן דכיון דעל כבודו דחכם לא עבר איסורא עבר בתמי' ודאי לא יגזול כדא' התם.

הלכה ד

השוחט את הבכור ואחר כך הראה מומו אפילו הוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה אסור ויקבר פרק עד כמה פלוגתא דרבי יהודה ור"מ במשנה ובבריתא וקנסא קניס ר"מ כדאיתא התם משום דוקין שבעין שהם משתני' אחר שחיטה.

הלכה ה

בכור שהיתה לו ביצה אחת ונמעך ולא יצתה ביצה שניה ונשחט על פי מומחה ואחר כך נמצאת השניה דבוקה בכסלים מותר אבל לא נמעך יקבר כרבי עקיבא שהתיר במשנה פרק על אלו מומין דהוי מום הואיל ואינה במקומה שלא יצתה במיעוך אבל בלי מיעוך אסורה דבמקומה היתה ולא היה בו מום ומה שלא נראית מפני שלא מיעך אותה.

הלכה ו

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו פרק עד כמה משנה ובגמרא תנא כשהוא משלם רביע לדקה ומחצה לגסה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור שרי ליה והוה

אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר נמי דלאו מידי פסדיה דדילמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה מומא לעולם עד שימות מאי טעמא רביע לדקה משום גזרת מגדלי בהמה דקה נגעו בה.

הלכה ז

הנוטל שכרו לראות בכורות שם במשנה גזירה דמשום אגרא שרי ליה אלא אם כן היה מומחה כשר לא כיבנה שהתירו לו ליטול ארבע איסרות לדקה וששה לגסה בין תם בין בעל מום ובגמרא חד זמנא תקנו ליה אגרא תרי זמני לא תיקנו ליה דכי הוה אמר תם הוה שקיל אגריה וכי מייתי לי' לקמיה כמה זמנין לא שקיל מיניה הילכך ליכא חשדא.

הלכה ח

החשוד על הבכור למוכרו לשם חולין אין לוקחין ממנו שם במשנה ובגמרא בשר צבאים מיחלף בעגל שאדום הוא ורש"י ז"ל פירש החשוד על הבכור להטיל בו מום ואין לוקחין ממנו עורות אפילו של נקבה כתנא קמא דרבי אליעזר דשמא זכר הוא וחתך מקום זכרותו ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחין ממנו מטות ובגדים כדתנן התם סתמא דמתניתין ובגמרא מלובן מצואתו דאי מלובן לא זבנינן צואי מיבעיא ובגדים כמטי לבדים דאי מטות זבנינן בגדים מיבעיא כדאיתא התם ועורות עבודים זבנינן דאי איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו ביה רבנן מפסדו ליה מינאי.

הלכה ט

השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו למומחה מה שאכלו אכלו ויחזירו להם הדמים סוף פרק כל פסולי משנה וכן המאכיל טרפה שם במשנה.

הלכה י

בכור שנמצא טרפה אם תמים הוא ונמצא טרפה אחר שהופשט העור ישרף והבשר יקבר פרק טבול יום משנה כל הקדשים שאירע בהם פיסול קודם להפשטן אין עורותיהם לכהנים וחכמים אומרים אין לא ראינו ראיה אלא יצא לבית השריפה ובגמרא הלכתא כדברי חכמים בשר בקבורה והעור בשריפה ואם במומו נשחט הבשר יקבר ויהנו הכהנים בעורו כרבי עקיבא במתני' דקאמר מדבריהם למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה שיאותו הכהנים בעורו ובגמרא קמ"ל רבי עקיבא אפילו בגבולין בכור בעל מום הנשחט במדינה ואף ר' עקיבא לא אמר אלא כשהתירו מומחה.

הלכה יא

הבכור שנאכל בשרו כהלכה בין תם בין בעל מום כשם שנהנין בעורו כך נהנין בגיזותיו אבל כל צמר שמחיים אסור בהנאה גזרה שמא ישהה אותו כדי ליהנות במה שינשור

ממנו פרק ג' דבכורות משום שיער בכור בעל מום שנשר והניח בחלון ואחר כך שחטו עקביא בן מהללאל מתיר את הצמר בהנאה לכהן וחכמים אוסרים דברי רבי יהודה אמר רבי יוסי לא בזה התיר עקביא אלא כשמת וחכמים אוסרים ובגמרא אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כותיה דתנן התם דבשחטו פליגי דחכמים אוסרים אבל במת כולי עלמא לא פליגי ומתניתין נמי דיקא כדאיתא התם וכן במעשר בהמה שם הבכור והמעשר נמי כיון דלאו לכפרה אתי משהו ליה ומצוה לאוכלו תוך שנתם.

הלכה יב

בכור שהיה בו צמר מדובלל ושחטו את שהוא נראה עמו מן הגזה מותר כשאר הגזה ואת שאינו נראה שיצא חוץ לגיזה וניכר לכל שמובדל הוי כמי שנשר שם במשנה.

הלכה יג

גיזת בכור ואפילו בעל מום שנתערב בגיזי חולין הוי דבר חשוב ומקדש בכל שהוא שם הכא בגזת בכור בעל מום עסקינן שנתערב בגיזי חולין והיינו מדרבנן דמדאוריתא כל איסורין בטלין ברוב דכתיב אחרי רבים להטות. האורג מלא הסיט מצמר הבכור ידלק מצמר המוקדשין מקדש בכל שהוא פרק בתרא דערלה משנה וכתב רבינו שמשון גבי בכור בעי מלא הסיט וגבי מוקדשין תני כל שהו ושמא חד בתם וחד בבעל מום וכולה סוגיא דפרק הלוקח בהמה מוכחא דגיזי צמר פסולי המוקדשין שהיא מדאוריתא דהא דדרשינן תזבח ולא גיזה היינו שלא תגוז ואם גזז לא מיתסרא והראב"ד ז"ל כתב דבמוקדשין משום דהוי דבר שיש לו מתירין דיש לו פדיון:

פרק ד

הלכה א

בהמת השותפין חייבת בבכורה דלא נאמר בבקרך ובצאנך אלא למעט שותפות הגוי ריש פרק ראשית הגז בכורה אף על גב דכתיב כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך דידך אין דשותפות לא הא כתב רחמנא ובכורות בקרכם וצאנכם אפילו לשנים אלא בקרך וצאנך למה לי למעוטי שותפות הגוי שאם היה שותף בפרה או בעובר אפילו חלק א' מאלף פטורה מן הבכורה פרק קמא דבכורות ברייתא וחכמים אומרים כל זמן שיד הגוי באמצע פטורה מן הבכורה אמר רבי יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור רבנן סברי מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל בכור עד דאיכא כוליה וכמה תהא שותפות לגוי ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו אפילו אין לגוי שותפות אלא באוזן אינו קדוש וכיון דכל בכור משמע עד דאיכא כוליה להכי נקטינן כרב הונא דאפילו

אזנו פטר מן הבכורה ובאמו נמי כתיב וכל מקנך תזכר דמשמע אם כל המקנה שלו תזכר אם יהא שלך זכר תקדישנו כדמתרגמינן דוכרין תקדיש ואם אפשר שיחתך חלק הגוי ולא יפסל חייב בבכורה דכל שאינו נפסל כל בכור של ישראל קרינא ביה.

הלכה ב

הלוקח עובר פרתו של נכרי או המוכר לו אף על פי שאינו רשאי פטור מן הבכורה ריש פרק ב' משנה הלוקח עובר פרתו של נכרי וכו' שנאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים ואין קונסין אותו על שמכר להם בהמה גסה.

הלכה ג

המקבל בהמה מן הגוי להיות מטפל בה והוולדות ביניהם או נכרי שקבל מישראל כזה הרי אלו פטורים מן הבכורה שנאמר פטר רחם בישראל אבל לא באחרים ריש פרק א' ופרק ב' משנה דהואיל ויש לגוי חלק בו או באמו לא קרינא ביה כל בכור בישראל עד שיהיה הכל מישראל. המקבל צאן ברזל מן הגוים ששם לו גוי בהמתיו בדמים קצובים ולתת לו אותם דמים עד עשר שנים בין מתה בין הוזלו ואותן וולדות שיהו לשם עד אותו זמן שיהו ביניהם ולדות פטורין מן הבכורה כדתנן התם הוולדות של אותו צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו נפטרו מן הבכורה וטעמא יהיב בגמרא דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לגוי תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אשתכח דשייכא יד גוי באמצע ולדי ולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהו להן ולדות ינתנו בכורות לכהן דהיינו רביעית לצאן ברזל.

הלכה ה

ישראל שנתן מעות לגוי וקנה בהם בהמה מגוי בדיניהם אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה ריש פרק שני דבכורות מימרא דרבי אושעיא ואמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה דמיד משמע מיד ליד דהיינו משיכה הא מיד גוי קני ליה בכסף וגוי דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא דהיינו משיכה אף גוי בחדא דהיינו בנתינת כסף וכן כשקנה הגוי מישראל בדיניהם דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך הוא במשיכה הא לגוי בכסף שנתן הגוי לישראל קנוי לו ופטור מן הבכורה ודומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא אף גוי בחדא דהיינו כסף ולא במשיכה דהכי משמע מעמיתך במשיכה ולא מגוי.

הלכה ו

גר שנתגייר ואין ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה פרתו בכור או אחר שנתגייר הרי זה בכור מספק סוף פרק הזרוע תני רבי חייא שמנה ספקות נאמרו בגר ד' לחיוב וד' לפטור קרבן

אשתו וחלה ובכור בהמה טמאה ובכור בהמה טהורה לחיוב דספק כרת הוא לשוחטו בחוץ וצריך להמתין עד שיסתאב דתו לית ביה אלא דין ממון ואוכלו הוא במומו ולא יתן אותו לכהן דהמוציא מחברו עליו הראיה ובכור בהמה טמאה אתי כמאן דאמר אסור בהנאה עד שיפדנו וצריך להפריש טלה בפדיונו ומעכב הטלה בידו והוא שלו דשה של פדיון לית ביה קדושה אלא ממונא דכהן והמוציא מחברו עליו הראיה כיון דספק פדיון פטר חמור הוא. הלוקח בהמה מן הגוי ואין ידוע אם בכרה או לא וילדה הוי ספק בכור ריש פרק ג' במשנה פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דאמר זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום וכל שלא בכרה בידוע הרי זה לכהן ואם ספק יאכל לבעלים במומן.

הלכה ח

לקח בהמה מניקה מן הגוי אפילו היה כמו מין אחר פטורה מן הבכורה שם במשנה רבן שמעון בן גמליאל אומר מניקה אין חוששין שמא בנה של אחרת היה דלא מרחמא אלא וולד דידה ואמר ר"י ראה חזיר כרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה כרשב"ג דלא מרחמא אלא דידה וחזיר גופיה לאו קדוש דנדמה הוא. בהמה חולבת פטורה מן הבכורה שם מאי בינייהו איכא בינייהו חלב פוטר דרבי עקיבא סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות דאין חולבות אלא אם כן יולדות ואף על גב דאמרינן התם איפוך רבי יהושע אומר חלב פוטר ורבי עקיבא סבר חלב אינו פוטר אפילו הכי סבר הרב ז"ל דהלכה דחלב פוטר ולא כמו שפסקו התוס' דחלב אינו פוטר דהא איפשר דרשב"ג נמי סבר דחלב פוטר כמו שכתבו התוספות שם והלכתא כותיה ובברייתא רבן שמעון בן גמליאל אומר הדבר בחזקתו דאינה מרחמה אלאו דידה וכיון שהיא מניקה לא הניקה אלא בנה.

הלכה ט

הלוקח בהמה מישראל הר"ז בחזקת שבכרה אלא אם כן פירש שם פלוגתא דרב ושמואל ורבי יוחנן אמר חולין ודאי מאי טעמא אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודועי הוה מודע ליה ותניא כותיה.

הלכה י

בהמה דקה שהפילה עובר שאין צורתו ניכרת אם אמרו הרועים וולד הוא אלא שנפסד צורתו פטורה מן הבכורה שם במשנה סימן וולד בבהמה דקה טינוף ובגסה שליא והיכי דמי טינוף אמר רבא כדאמרינן רעוותא דצלתא אצר חיזותא נעצר רחמה ונימוק העובר ושמואל אמר בעבועי דמא וצריך להראותו לרועה חכם כדא' רב פפא התם. לפיכך הלוקח בהמה מן הגוי אפילו פחותה מבת שנה וילדה פטורה דשמא טינוף

מטילה ברשות הגוי שם בברייתא פלוגתא דרבי ישמעאל ור' יהושע דרבי ישמעאל סבר מטנפת אינש חוזרת ויולדת בתוך שנתה ורבי יהושע סבר מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה והלכה כרבי יהושע דרבי עקיבא דמתניתין קאי כותיה כדכתב הרא"ש ז"ל בהלכותיו. ושליא פוטרת בגסה מן הבכורה כדתנן במתניתין ומותר להשליכה לכלבים שאין מתקדש בבכורה אלא זכר פרק בהמה המקשה שליא ישליכנה לכלבים כדמפרש התם משום דנסמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות אבל בהמת קדשים דנקבות כזכרים שליתן תקבר שם במשנה ובמוקדשין תקבר ובגמרא מאי טעמא רובא בר מוקדש הוא בין זכר בין נקבה ומשום דאיכא נדמה דלאו קדוש נקט רובא. בהמה גסה שהפילה חררת דם תקבר ונפטרה מן הבכורה שם משנה רבי אליעזר ב"י וטעמא דמחזקינן לה בוולד אלא שנימוק בדם וקבורה טעמא כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה דאי לאו הכי לא הוה צריך קבורה דאף על גב דמחזקי' בולד שמא נקבה היתה או נדמה. המפלת טינוף אינה מתעברה שם מימרא דזעירי בהמה שיצת מלאה ובאת ריקנית הבא אחריו ספק כיון דלא חזינן טינוף ושליא שמא דבר שאינו פוטר בבכורה הפילה פרק המפלת בריתא ואמר רבינא רוב יולדות מטנפות וזו הואיל ולא טנפה יום א' קודם לידה איתרע ליה רובא וכגון שלא שהתה הבהמה בחוץ דאם שהתה דילמא טנפה וילד'. אין לנפלים פטירת רחם שם פרק שלישי דבכורות מייתי להא מתני' דתנן אין לנפלים פתיחת הקבר לענין טומאה כאשה היולדת דנפתחה רחמה בבית זה ויצאה וילדה בבית אחר דבית ראשון טמא דטומאה בוקעת ונפל בהמה שער ראשו הפיקה יש לו פתיחת קבר כדתנן בהא מתני' ואמר רבי יוחנן ג' פיקות שמעתי וכי אתא רבין פרשה דפקה של בהמה של ערב היא ולא של שתי.

הלכה יד

מבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים פרק בהמה המקשה משנה דכל כמה דלא נפק רוביה לא קדיש יצא רוב הרי זה יקבר ונפטרה מן הבכורה במשנה כלשונו וטעמא דביציאת רובו חלה קדושה עליו דקרינא ביה אשר יולד ופטורה מן הבכורה שהבא אחריו אינו בכור בין שיצא ראשון אבר אבר בין שיצא רובו כאחד דהא שני לאו פטר רחם הוא דלא גרע מחררת דם הפוטר מן הבכורה כך כתב רש"י ז"ל והרב ז"ל כתב דיוצא אבר אבר הבא אחריו בכור ונראה דסבר דכיון דלא יצא רוב בבת אחת אלא אבר אבר גרע מחררת דם שיצאה בבת אחת דמחזקי' לה בוולד והרי יצא כולו בבת אחת עם החררה ואם חתך אבר והניחו אבר והניחו עד שהשלים רובו הרי כל האיברים צריכין קבורה שם על מתניתין דמחתך אבר אבר אמרינן ה"ק בד"א במחתך

ומשליך אבל מחתך ומניחן נעשה כמי שיצא רובו ויקבר. יצא שליש ומכרו לגוי וחזר ויצא שליש אחר נתקדש למפרע שם רב הונא אמר קדוש קסבר למפרע הוא קדוש דאף על גב דבלידה תלה רחמנא וברובא הוא דהויא לידה מיהו כי נפיק רובא משויא ליה לידה מתחלה ואיגלאי מילתא דכי זבין לגוי לאו כלום זבין דאין לו חלק בו יצא שליש דרך דופן ושני שלישים דרך רחם אינו קדוש שם רב הונא לטעמיה דאמרי' למפרע קדוש ורובא קמא ליתה ברחם דברוב הראשון קדושתו תליא שבתחילת לידה הוא צריך ליקדש יצא מיעוטו אבר גדול והרי זה היוצא רובו של עובר נפטר מן הבכורה ויקבר יצא חצי ברובו של אבר היוצא הרי זה ספק שם בעי רבא הלכו באיברים אחר הרוב או לא היכי דמי אילימא כגון שיצא רוב במיעוט אבר שמיעוט אבר השלים לרוב פשיטא דלא שבקי' רובא דעובר דבחוץ ואזלינן בתר רובא דאבר בפנים אלא כגון שיצא חציו ברוב אבר שמשלים רוב האבר לחצי שיצא וקא מיבעיא ליה ההוא מיעוט דבגוואי מהו למשרייה בתר רוב אבר והא נפיק ליה רובא דוולד או לא ולא איפשיטא בעיין ולהכי הבא אחריו הוי ספק בכור דהאי בעיא לפי' הרב ז"ל איבעיא נמי לענין הבא אחריו אי הוי בכור או לא דלפירוש רש"י ז"ל לא איבעיא האי בעיא אלא לענין היוצא עצמו אי טעון קבורה או לא כדדייק לישניה התם בגמרא.

הלכה יז

בכור שכרכו בסיב שם בעי רבא כרכו בסיב מהו בשליא אחרת מהו כרכתו אשה בידה מהו מי אמרינן כיון דלא נגע ברחם לא קדיש דהא רחם הוא דמקדש דבדידיה תלה רחמנא או דילמא כיון דדרך רחם יצתה אף על פי שלא נגע הוי בכור וסלקא בתיקו.

הלכה יח

הדביק ב' רחמים ויצא מזה ונכנס לזה הוי ספק או נפטרה מן הבכורה שנכנס ברחמה ויצא דרך רחמה או דילמא דידה פטר דלאו דידה לא פטר שם תיקו.

הלכה יט

נפתחו כותלי בית הרחם שם בעיא דרב אחא אויר רחם מקדש והא איכא או נגיעה מקדשה והא ליכא ולא איפשיטא. נעקרו כותלי בית הרחם בצואר העובר שם בעיא דמר בר רב אשי במקומן מקדשי שלא במקומן לא או דילמא שלא במקומן נמי מקדשי ולא איפשיטא. נגממו כותלי בית הרחם שניטל מעובי הכתלים מבפנים סביב סביב שם בעיא דרבי ירמיה ואמר ליה רבי זירא קא נגעה בבעיא דאיבעיא לן מרבי אסי עומד מרובה על הפרוץ ויצא דרך פרוץ פרוץ מרובה על העומד ויצא דרך עומד מאי ע"כ לא

איבעיא לן אלא פרוץ מרובה על העומד דאיכא עומד בעולם אבל נגממו לא קא מיבעיא לן ובעיא דפרוץ מרובה על העומד ואיפכא לא איפשיטא:

פרק ה

הלכה א

רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים סוף פרק שני במשנה וחכמים אומרים אי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידענא הי נינהו ולהכי אחד לו ואחד לכהן ואמר רבי עקיבא משמנין ביניהם דהיינו דכהן נוטל את הכחוש מת רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה [וכן] ילדה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דשמא נקבה יצאת תחלה שם סתמא דמתניתין.

הלכה ב

ב' רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים שניהם לכהן זכר ונקבה הזכר לכהן שם סתמא דמתניתין ב' זכרים ונקבה הכהן נוטל את הכחוש שם במשנה אחד לו ואחד לכהן אמר רבי עקיבא משמנין ביניהם והשני ירעה עד שיסתאב מת אחד מהם רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים הזכרים ספק דשמא נולדה נקבה תחלה שם במשנה סתמא דמתניתין אחד בכרה ואחד לא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן וכל אחד מהם ספק בכור הכהן נוטל את הכחוש שם סתמא ורבי עקיבא משמנין ביניהם דהיינו כחוש מת אחד מהם אין לכהן כלום כר' עקיבא דאמר המוציא מחברו עליו הראיה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום סתמא דמתניתין וטעמא דשמא אותו שבכרה ילדה זכר ושלא בכרה ילדה נקבה וזה הזכר ספק הוי וירעה כדקתני רבי עקיבא. תפשו הכהן אין מוציאין אותו מידו ואוכלו במומו ואינו מקריבו משום דשמא הוא חולין בעזרה כרב המנונא ולא כרבה וכמו שהכריח הרשב"א ז"ל בתשובת שי"א דקיימא לן כרב המנונא.

הלכה ד

מי שהיה בעדרו מבכרות ושאינן מבכרות וילדו ונמצא מניקות מהמבכרות וזכרים משאינן מבכרות פרק ג' במשנה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו וכו' דלא מרחמא אלא לוולדה כדאמרינן לעיל.

הלכה ה

שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה האחד בכור והשני פשוט ומת אחד מהם מניח הרועה השני ביניהם ומסתלק והוי ספק בכור וחולקין אותו ביניהם. אבל הפקיד אחד

אצל בעל הבית עם פשוט שלו ומת אחד מהם המוציא מחברו עליו הראיה והוי ספק בכור ואפילו רועה כהן שהניח בכור בחצר בעל הבית עם פשוט ומת אחד מהם המוציא מחברו עליו הראיה שם פרק ב' אמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ובעל הבית שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחברו עליו הראיה לא נחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון אלא כשרועה כהן דרבי עקיבא סבר דהוה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית.

הלכה ז

לא נחשדו ישראל על הבכורות פרק כל פסולי המוקדשין ספק בכור שנולד בישראל רב נחמן אמר בעלים מעידין עליו דלא נחשדו אפילו על ספק בכור הנאכל להם ומייתי ראיה ממעשר כדאיתא התם.

הלכה ח

כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבים בבכורה ובמתנות פרק ב' במשנה ואם קדם מום עובר להקדשן או הקדישן תמימים ואחר כך נפל בהם מום קבוע ונפדו פטורים מן הבכורה ומן המתנות שם בסיפא דמתניתין ובגמרא מנא ה"מ דת"ר כצבי וכאיל דמוקמי' ליה בספרי דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר והקיש הכתוב פסולי המוקדשים לצבי מה צבי פטור מן הבכורה דבקרך וצאנך כתיב אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה דהא אסורי בגיזה כדכתיב בהו תזבח ואכלת תזבח ולא גיזה וכו'.

הלכה ט

הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלם חייבת בבכורה דאף על גב דממון מעשר שני ממון גבוה הוא כדאיתא בדוכתיה ובכור אינו נוהג במוקדשין כדאמ' לעיל אפילו הכי איפשר דמשום שהוא לקוח בירושלם לצורך אכילה לא הוי כחולין לענין בכורה אבל הלוקח בהמה מפירות שביעית פטורה מן הבכורה משום סחורה שהוא משתכר בבכור ובסוף פרק קמא דבכורות מימרא דרב חסדא וקא פריש טעמא דלאכילה אמר רחמנא ולא לשריפה ואי מחייב בבכור סלקי אימורין לגבוה איסור סחורה באיסורי תורה מדרב' דילמא אתי בהו לידי תקלה ובשביעית הוא דאסור מן התורה כדכתי' לאכלה ולא לסחורה. לקח בכור למשתה בנו פרק ו' דשביעית משנה.

הלכה יא

אין שמין בכורות תמימים לישראל אלא בעלי מומין ובזמן הזה שאין לכהנים אפי' תמימים מפני שהם עומדים להאכל במומן כדאיתא בתוספת' פרק ג' דבכורות:

פרק ו

הלכה א

מצות קס להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיולדו בכל שנה ושנה בבקר ובצאן דכתיב וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קדש לה'. מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין משנה פרק מעשר בהמה וטעמא דיהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש. ונוהג בארץ ובחוצה לארץ שם במשנה ומפרש בגמרא דהיינו ליקדש להאכל במומן אבל לא ליקרב דאין מביאין בהמת מעשר מחוצה לארץ לארץ כדדריש ר"ע מדכתיב ואת מעשרותיכם בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה מה מעשר דגן אי אתה מעלה דאינו נוהג אלא בארץ אף מעשר בהמה אי אתה מעלהו ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית כדתנן התם אבל חכמים תקנו שלא לעשר בזמן הזה כדאמר רבא התם משום תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום ולא חיישינן לעוקר דבר תורה משום דהוי בשב ואל תעשה דיש כח ביד חכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה כדאיתא פרק האשה רבה. הכל חייבין במעשר בהמה כהנים לוים וישראלים.

הלכה ד

ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה וזורקין את דמו זריקה אחד כנגד היסוד פרק אי זהו מקומן הבכור והמעשר וכו' שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד מתנה אחת משום דלא כתיב בהו סביב אלא ואת דמם תזרוק כתיב בבכור ותניא רבי יוסי הגלילי אומר דמו לא נאמר אלא דמם לימד על בכור מעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורים לגבי מזבח וכנגד היסוד ילפינן מעולה דאתיא זריקה זריקה מעולה דכתיב בה על יסוד מזבח העולה ובלאו הכי ילפינן יסוד לעולה מקל וחומר כדאיתא התם ומקטירין אימוריו בברייתא דרבי יוסי הגלילי חלבו לא נאמר אלא חלבם לימד על בכור מעשר ופסח שטעונין אימורין לגבי מזבח ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלם כשאר קדשים קלים שם במשנה והמעשר לכל אדם דלא מצינן לו בתורה שינתן לו לכהן שלא נמנה עם מתנות כהונה ונאכלין בכל העיר כדכתי' והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ותניא בספרי רבי עקיבא אומר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומדלא קבע בהו מחיצה שמע מינה בכל העיר נאכלין. אם היה בעל מום בין קודם שהפרישו בין אחר כך נאכל במומו בכל מקום דאפילו היה בעל מום חלה עליו קדושה כדכתיב לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו

בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקרב אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד כן כתב רש"י ז"ל בפי' החומש וכיון דכתיב והבאתם שמה עולותיכם וגו' ואת מעשרותיכם שהם תמימים דומיא דעולות וכתיב נמי גבי בעלי מומין לא תקריבו אלה לה' משמע דמעשר בהמה כשהוא בעל מום דקדושה חלה עליו אינו טעון הבאת מקום ולכך נאכל בכל מקום:

הלכה ה

אזהרת ער שלא יגאל מעשר בהמה ואסור למכרו כשהוא תמים דכתיב יהיה קדש לא יגאל פרק פסולי המוקדשין רב אשי אמר לא יגאל דמעשר לא ימכר הוא דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי' העמדה והערכה אלא שמע מינה לא יגאל לא ימכר הוא ומשם דעבד ביה עובדא דחול קא אסר ליה רחמנא ולכתוב רחמנא לא ימכר אי כתב רחמנא לא ימכר הוה אמינא איזדבוני הוא דלא איזדבון דקא עביד עובדין דחול אבל איפרוקי מיפריק דהא עיילי דמיו להקדש להכי כתב רחמנא לא יגאל דמדאפקיה מכירה בלשון גאולה שמע מינה דלא איזדבוני אזדבן ולא איפרוקי מיפריק דבגאולה לחודה ליכא לאוקומה דלא מצינו למידק הא לאחר שחיטה נגאל כדאמ'. ואם מכרו לא עשה כלום ולא קנה לוקח בפרק קמא דתמורה פלוגתא דאביי ורבא בכל מידי דקאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לאביי מהני ולרבא לא מהני ומסקינן דלא פליגי אלא ברבית קצוצה וכדאי' התם אבל בהאי לכולי עלמא לא מהני דאמר קרא בבכור קדש הם בהויתן יהא שלא יצא מקדושתו ע"י פדיון ומעשר יליף העברה העברה מבכור מדברי סופרי' שלא למכור בעל מום אפילו שחוט שם אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נמכר ורבנן הוא דגזרו אטו לפני שחיטה ושמואל פירש מקרא אחרינא דכתיב רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר מוקמינן ליה בספרי בפסולי המוקדשין משתעו וכתיב תזבח ואכלת אי זהו דבר שאין בו ברכה מחיים שאין נהנין מהם דשאר קדשים אם נפל בהם מום נפדין ונאכלין לכל שירצה אלא זה מעשר בהמה דכתי' ביה לא יגאל דאינו נמכר מחיים וכתיב הכא דלאחר זביחה איכא ברכה וההוא ברכה מכירה היא דדומיא דברכה דאסר בו מחיים דהיינו מכירה התיר לך לאחר שחיטה נמכר מדאוריתא והיינו דתנן אינו נמכר שחוט ולפיכך אין שוקלין אפילו כנגד חתיכת בשר שנשקלה בליטרא בבכור דתנן ביה דשוקלין אותו מנה כנגד מנה. ומעשר בהמה של יתומים מוקמינן ליה אדאוריתא וכדתניא התם דמוכרין אותו דלא גזרו עליו.

הלכה ח

מעשר בהמה שנשחט במומו מותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו דלא אסרו אלא בשרו ואם הבליע בהם דמי בשרו מותר כדמתרץ רבא אבריתא התם ואם היו דמי העצמות יקרים והבליעו בהן מותר שם בעיא ופשטיה חד אמר מבליעו וח"א אין מבליעו ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתרי' דמר עושין כלים מעצמות הילכך מבליעין דהוו יקרים. הכל נאמנים על מומי מעשר אפילו בעליו כדאמר' פרק כל פסולי מעשר ודאי מהימן דאיבעי שרי בה מומא בכוליה קודם שיעשר דאכתי לא קדשה חד מינייהו.

הלכה י

לקוח או הניתן במתנה פטור מן מעשר בהמה משנה פרק מעשר בהמה ובגמרא אמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך ולשורך וגו' מה בניך אינו בלקוח וניתן במתנה דלא שייכא בהו אלא אצלו נולדו אף צאנך ובקרך אינו כלקוח ומתנה ואם אינו ענין לבכור דהא ליתיה בעשייה דמרחם קדוש אפילו לקוח ומתנה תנהו ענין למעשר בהמה דומיא דבנך דמשתעי בבכור אדם וכדאיתא התם. לפיכך השותפין שנשתתפו בבהמות פטורין מן המעשר וכן האחים שירשו טלאים שם ופרק קמא דחולין משנה האחין והשותפין שחייבים בקולבון פטורים ממעשר בהמה וכו' קנו מתפישת הבית חייבים ואם לאו פטורין ופי' הרב ז"ל בפי' המשנה דקנו מתפישת הבית היינו הממון המשותף בין האחים וכן שותפין שלקחו בהמות מממון השותפות חייבים במעשר בהמת אותם הנולדות אחר כך ואם לאו פטורין ר"ל שלא נולדו הבהמות האלו אחר השתוף רק נשתתפו בבהמות או ירשו מאביהם והם בשותפות וכ"ש אותם שקנו בשותפות דפטורין ממעשר בהמה ואין חייבים אלא הנולדות אחר כך כדאמ' ונראה לדעת הרב ז"ל דמשום לקוח נגעו בה דנשתתפו בבהמות כל טלה מהן הוי כמכור לחברו וכן האחים שירשו בהמות הוי כל טלה כמכור לאחיו כיון שיש לכולם חלק בו וכל שכן כשקנו שותפין או אחים מממון שביניהם דפטירי הני טלאים דקנו משום לקוח אבל הנולדים אחר כך בין כשנשתתפו בבהמות ונפלו להם בירושה בין שקנו אותם חייבים במעשר בהמה דהא אלו שנולדו לא הוו לקוחין ומפירוש רש"י ז"ל נראה דלאו משום לקוח הוא דפטירי ממעשר אחין ושותפין אלא משום דכל שותפות פוטר ממעשר בהמה כדילפינן התם בבריתא מדכתיב יהיה לך הזכרים לה' ולא של שותפות דמשמע המיוחד לך אתה נותן ולא של שותפות ולהכי פטורים ממעשר בהמה לעולם כל ימי שותפותם יכול אפילו קנו מתפיסת הבית תלמוד לומר יהיה מכל מקום דכאביהן דמו ולא הוו כשותפין כל שלא חלקו מעולם ואף על גב דהאי קרא בבכור כתיב אם אינו ענין לבכור דהא איתיה

בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם לשון רבים דמשמע דלשנים אומר בקרכם תנהו ענין למעשר בהמה והאי קנו דתנן היינו שנפלו להם טלאים בירושה לא שלקחום דאם כן פטירי משום לקוח אפילו הוי מתפיסת הבית וכדפי' רש"י ז"ל שם ולפירוש הרב ז"ל כיון דילפינן לעיל דלקוח פטור ממעשר בהמה לא הוה צריך האי קרא אחרינא כיון דמשום לקוח נגעו בה אלא לאשמועינן דשותפין נמי הוו כלקוח זה מזה כל שכן כשלקחו במעות השותפות והיינו יהיה לך ולא של שותפות כלומר דבשותפות נמי איכא משום לקוח מזה לזה אבל הנולדים אחר כך חייבים דכתיב יהיה מכל מקום דאף על גב דאחרים הוי לקוחין אינהו לאו לקוחין הוו ולרש"י ז"ל אפילו הנולדים פטורים כיון דהוו בשותפות דקרא למפטר שותפין אתא ואי נפלו להו בירושה דהיינו קנו בתפיסת הבית חייבים דכאביהן דמו כדכתיב יהיה מכל מקום ואיפשר נמי לדעתו דאפי' שותפים שנשתתפו בטלאים חייבים כל שלא חלקו דהוו כאחים שנפלו להם בירושה או איפשר דכיון דהשתא נשתתפו הוו כמוכרים זה לזה ופטורים משום לקוח. חלקו האחין והשותפין אחר שנולדו הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו פטורין שם במשנה חייבין בקולבון ופטורין ממעשר בהמה לרש"י ז"ל משום שותפין ולרב ז"ל משום דלקוח פטור ובשעת שחלקו נעשו הכל לקוחין וכשנשתתפו נמי פטורין עד שילדו ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים שם פלוגתא דרב ענן ור"נ דאר"נ דאפי' חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים לא אמרי' ברירה זה הוא חלקו המגיעו אלא הוו כלקוחין ואפילו עשרה כנגד עשרה כר"י דפליג ארבי אלעזר ואמר אפילו י' כנגד עשרה לא אמרינן זהו חלקו המגיעו מתחלה ואזדא לטעמיה וכו'. חלקו בשותפין ולא חלקו בבהמה שם אמר רבי ירמיה פעמים שחייבים בקולבון ובמעשר בהמה שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה ופעמים שפטורים מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא בכספים.

הלכה יב

הלוקח עשרה עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר שם מימרא דר' אסי א"ר יוחנן ואמר רבא דאמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב בשעה שהן ראויין להתעשר מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין ובמעי אמן לאו שעת עשייה היא. כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר פטורין דמתנות כהונה הוו מתנה כדקרי להו קרא מתנה ומתנה פטורה מן המעשר כדאמרי'.

הלכה יד

הכל נכנסין לדיר להתעשר בין תמימין בין בעלי מומין וכל איסורי מזבח חוץ מן הכלאים והטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן שכל אלו פטורין מן המעשר שם במשנה ובגמרא מנא

הני מילי דת"ר שור או כשב או עז דכתיב גבי שאר כל הקדשים או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן תחת אמו פרט ליתום שמתה אמו או שנשחטה בגמר לידה שצריך שתחיה האם מעט אחר הלידה דבעינן עם אמו שהוא ואמו יהיו בעולם שעה אחד יכול יהיה עם אמו כל שבעה תלמוד לומר תחת אמו כלומר שנשאר חליפי אמו כדדרשינן בתורת כהנים נאמר כאן תחת השבט ונאמר להלן תחת אמו מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו וטרפה ילפינן מדכתיב כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה למעלה היא אחד מי"ח טריפות והכל דמתני' לאיתויי איסורי מזבח רובע ונרבע מוקצה ונעבד אתנן ומחיר ואף על גב דגמיר תחת תחת מקדשים כיון דהני איתקשו לבעלי מומין כדכתיב כי משחתם בהם מום בם דכל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז דכתיב ביה השחתה ומעשר הואיל ולא פסיל ביה מומא כדכתיב לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו דבר ערוה וע"ז נמי לא פסיל ביה.

הלכה טו

אין הלקוח פטור אלא אם כן נלקח אחר שנראה להתעשר לפיכך הלוקח טלאים אחר ימי הלידה כשיגיע זמנם חייב לעשרם שכיון שאין מחוסר זמן ראוי להתעשר הוה ליה כמי שלקח עוברים ונולדו ברשותו שם מימרא דרבי יוחנן לקח עשרה עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר וכתבו בתוספות הוא הדין נולדו כיון דהוי מחוסר זמן.

הלכה טז

כל בהמה שהיא ספק אם היא בת מעשר או לא פטורה מן המעשר משום דספקא לאו בת עשירי הוא כדמפרש אביי פרק קמא דמציעא עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק דלא הצריך הכתוב לעשר את הספק לפיכך טלאים שנתערב בהם יתום או לקוח פטורים כולם מן המעשר כדתניא בספרי דכל אח' מהם ספק הוא דאפילו יצא הפטור בחמישי שוב אין העשירי קרוי עשירי אלא ט' שהפטור אינו מן המנין:

פרק ז

הלכה א

מי שהיו לו עשר טלאים והפריש אחד מהם למעשר או שהיו לו מאה והפריש עשרה אין אלו מעשר שם פרק בתרא משנה פלוגתא דרבי יוסי ורבנן וטעמייהו דרבנן משום דצריך למנותן כדי שיהא עשירי למנינם קדש כדכתיב העשירי יהיה קדש לה' וכיון שלא

מנאם אין זה עשירי אלא מעמיד הטלאים או העגלים תוך לדיר ואמותיהן מבחוץ כדי שיצאו לקראת אמן דכתי' כל אשר יעבור תחת השבט דמשמע שיעבור מעצמו דהיינו בשמיעת קול געיית אמן דאי מפיק להו אחד אחד הרי הוא מעבירם וכתיב יעבור מעצמו כדאמ' ומצוה למנותן בשבט כדכתיב תחת השבט לא מנאם בשבט או מנאם רבוצים ועומדים מנין תלמוד לומר עשירי קדש מכל מקום ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי כשיצא מנין תלמוד לומר יהיה קדש מכל מקום כיון שמנאם והעשירי בין זכר בין נקבה בין תמים בין בעל מום הוי מעשר דכל אשר יעבור תחת השבט כתיב אחד זכרים ואחד נקבות במשמע ולא קפיד נמי קרא בראוי לגבי מזבח דהא יתום ולקוח ראויים ופטורים מן המעשר הילכך נקבה ובעל מום אף על גב דאינם ראויים איתרבו מדכתיב כל אשר יעבור כדאמר'.

הלכה ב

היו לו חמשה טלאים בירושלם וחמשה בעכו אין מצטרפין וכולם פטורים דכל אשר יעבור תחת השבט משמע דהן יכולות להמנות כאחד אבל כל שאין ביניהם יותר מששה עשר מיל מצטרפות להתעשר כדכתיב עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה דמשמע אם יכולנה להמנו' ברועה אחד מיקרי צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואם לא לא וקים להו לרבנן דשיתסר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה.

הלכה ד

אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן כדתנן פרק מעשר בהמה וכדילפינן בגמרא מדכתיב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' העשירי יהיה קדש לה' דמשמע תן עשירי לזה ועשירי לזה דסמך מעשר אבקר כדכתי' וכל מעשר בקר וסמיך עשירי אצאן דמשמע מעשר לכל חד וחד ואיכא דאמרי בלאו עשירי נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא ואם תאמר עזים וכבשים נמי לא אם כן ריבוייא דבקר וצאן מאי אהני ומסתברא דמיעוטא דהיקשא דמעשר בהמה למעשר דגן לבקר וצאן אתא דלא לעשרינהו אהדדי דהא לא דמו כלל להדדי וריבוייא דכל בקר וצאן דמשמע דמתעשרי אהדדי אכבשים ועזים דהא דמו להדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש בין עז דהוו כמין אחד.

הלכה ה

אין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה

ואחד מעשר דגן מקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מחדש על הישן לא כדכתיב היוצא השדה שנה שנה הוצא על שנה זו את המעשר ולא משנה זו על שנה שעברה ולא על שנה הבאה ויראה לרב ז"ל שאם עשר משנה לחברתה דהוי מעשר משום חומרת קדשים כיון שלא נכתב בפירוש אף על גב דהוי היקשא וכל היקשא נראה דהוי כאלו כתוב בתורה. כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול מעשרים מאלו על אלו דא' בתשרי ראש השנה למעשר בהמה כדילפינן פרק קמא דראש השנה לרבי אלעזר ור' שמעון דפליגי ארבי מאיר וסברי דמקיש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ראש השנה שלו תשרי דכתי' ביה שנה וכתיב התם מראשית השנה מראש השנה נידון מה יהא בסופה אף ראש השנה דמעשר בהמה הוי תשרי דקרא דעשר תעשר בשני מעשרות מיירי כדאמ'. נולדו חמשה טלאים בכ"ה באלול וחמשה בראש השנה אין מצטרפין כדתנן פרק מעשר בהמה דסתם לן תנא כרבי אלעזר ורבי שמעון קאמר בתשרי ראש השנה למעשר בהמה ילדו הולדות בתוך שנתן הרי היא ובתה נכנסין לדיר להתעשר.

הלכה ז

אין הטלאים הנולדים כמו הטבל אלא מותר למכור ולשחוט כל מה שיצא מן הדיר במנין עד שישלים לעשרה והעשירי יהיה קדש כדתנן פרק מעשר בהמה עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט לכתחלה בלא מעשר.

הלכה ח

קבעו חכמים שלשה גרנות למעשר בהמה שמשיגיע זמן מהם אסור לשחוט עד שיעשר פרוס הפסח ופרוס העצרת ופרוס החג כדתנן התם ואמר רבי תנחום כדי שיהא בהמה מצויה לעולי רגלים נשארו בדיר פחות מעשרה מניחן לגורן אחר ומצטרפין לאותם שיולדו אחר כך ואף על פי שיודע שישארו במנין חייב להכניס את כולן והנשאר ישאר שם מימרא דרבא ותניא נמי הכי:

פרק ח

הלכה א

היה מונה וקרא לשמיני עשירי או לי"ב לא נתקדשו אבל אם קרא לתשיעי או לי"א עשירי נתקדשו כדתנן התם ובגמרא ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולי"א עשירי ששלשתן מקודשין דכתיב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' דמשמע בין שקראו עשירי בין שהיה הוא עשירי למנין ולא קראו יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב שקראם עשירי אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו

מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו שאין לך סמוך לו יותר מגופו אף טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך למעשר גמור כגון תשיעי וי"א שהן סמוכים לו מלפניו ומלאחריו בין שקראם בטעות בין בכונה שלשתן נתקדשו דקרא בכל גוונא משתעי.

הלכה ב

ודין התשיעי שנאכל במומו והעשירי מעשר וי"א יקרב שלמים וטעון נסכים ואינו עושה תמורה כרבי יהודה דפליג אר' מאיר במתניתין וקאמר וכי יש תמורה עושה תמורה ובגמרא תניא אם מן הבקר לרבות י"א לשלמים יכול שאני מרבה אף התשיעי לשלמים אמרת וכי הקדש לפניו קודם שהוא קדוש הוא מקדש או לאחריו מקדש הוי אומר לאחריו מקדש דאין המעשר עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש ותניא אין בין י"א לשלמים דעלמא אלא שזה עושה תמורה ליקרב דשלמי' עושין תמורה ותמורתן קרבה אבל י"א אין עושה תמור' דטעות מעשר הוא שקראו מעשר בטעות והוי תמורה ואין תמורה עושה תמורה כדילפינן בדוכתיה. העושה לו שליח להפריש מעשר מן הבהמות וטעה בין בט' בין בי"א אין מקדש אלא העשירי הודאי שלהי מכילתין מימרא לי"א עשירי אינו קדוש לכ"ע דכיון דשלמים הוא מפסידו חזה ושוק דהוי לכהנים ומצי למימר ליה להפסידני לא שויתך שליח ובט' דנאכל במומו אם קראו עשירי פליגי רב פפא ורב פפי ונקטינן כרב פפא דאפי' קרא לט' עשירי דאינו מפסיד אינו קדוש דסוף הוי עוות דצריך להמתין עד שיומם ואסור בגיזה ועבודה ולתקוני שדריה ולא איבעי ליה למטעי הילכך לאו כלום הוא אותו טעות.

הלכה ג

לא קרא לעשירי תשיעי אלא עשירי או ששתק ואחר כך יצא י"א וקראו עשירי לא נתקדש דאין י"א מתקדש אלא כשעקר שם עשירי ממקומו שקראו תשיעי שם במשנה קרא לט' עשירי ולעשירי עשירי ולי"א עשירי אין י"א מתקדש זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין י"א מקודש ובגמרא זה הכלל לאתויי מאי לאתויי יצא עשירי ולא דבר דהא לא נעקר שם עשירי ממנו בהך שתיקה אא"כ נעקר בפי' שקראו תשיעי וטעמא דכל שלא נעקר שם עשירי ממקומו דאין י"א קדוש משום דהא לא קדיש י"א אלא משום טעות מעשר וכיון שלא נעקר שם עשירי ממקומו אף על גב דקרא נמי לי"א עשירי לא הוי טעות מעשר דעשירי ממילא מתקדש כיון דלא קראו בפי' תשיעי.

הלכה ד

יצאו תשיעי ועשירי כאחד בין שקראם ט' או עשירי שניהם מוקדשים ויאכלו במומן ואינם קרבים וכן אם יצאו עשירי וי"א בבת אחת וקראן עשירי או שקראן י"א שניהם

מקודשין שם מימרא דרבא ככל הני גווני קאמר דעשירי וט' או עשירי וי"א מעורבין זה בזה היכא דקראן עשירי אבל קראן ט' או י"א חולין ועשירי מעורבים זה בזה דתשיעי הוא דקרא תשיעי אבל עשירי מאליו הוא קדוש וכן י"א הוא דקרא י"א אבל עשירי מאליו קדוש א"כ הוי חולין ומעשר מעורבין זה בזה ולהכי אינם קרבים ויאכלו במומן אבל היכא דקראן עשירי דהוו ט' ועשירי מעורבין או עשירי וי"א מעורבים פליגי תנאי חד אמר ירעו וחד אמר יקרבו וחד אמר ימותו ואמרי' דרבנן הוא דאמרי ירעו דסברי דאין מביאין קדשים לבית הפסול דאלו היו קרבים היה צריך לאוכלן כחומר שבהם.

הלכה ה

התחיל למנות ויצאו שנים בתחלה וכו' שם במשנה יצאו שנים כאחת מונה אותם שנים שנים ובגמרא א"ר יוחנן מנאן זוגות זוגות קינטרין קינטרין שמנה כל מאה ביחד עשירי למנינו הוא קדוש ואמרי' מאי למנינו רב מארי אמר למנין שלו הוא קדוש מנין עשירי שהוא מונה שאם מנה מאה מאה המאת העשירי הוא קדוש ורב כהנא אמר למנין בהמות דלא אזלינן בתר מנין שלו אלא בשמנה חמש זוגות שהם עשר בהמות הוי מיד מעשר ופרכינן לרב כהנא ומשנינן אליביה ואפ"ה נקטינן כרב מארי דמפרש למנינו למנין שלו והכת העשירי קדוש כדאמר' ומשמעותיה דקרא הכי הוא העשירי למה שמנה שאם מנה חמשה כא' החמשה העשיריים הוו עשירי דעשירי הוי דומיא דמנין הראשונים וכיון דיצאו בתחלה שנים או חמשה צריך למנותן כאחת כדתנן יצאו שנים כאחת מונה את כולן שנים שנים אם כן השנים העשיריים מיקרי עשירי וקדשי כדא'.

הלכה ו

יצאו בתחלה שנים ומנאן אחת וקראה שלישי שיצא אחריהן שני ומנה כדרכו אחד אחד הרי התשיעי והעשירי מעורבין זה בזה שם במשנה עלה דרישא דמתניתין קתני מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין אותו שקרא הוא תשיעי דהיינו עשירי ואותו שקרא עשירי דהיינו י"א ולא חל עליהן קדושה ליקרב אלא נאכלין במומן דאע"ג דבעלמא אם קרא לעשירי תשיעי ולי"א עשירי העשירי יקרב מעשר והי"א שלמים כדא' לעיל ה"מ היכא דלא טעה אלא מתשיעי ואילך אבל הכא דטעה בכל המנין למעלה מט' דקרא לשמיני שביעי ולשביעי ששי הואיל וטעה כל כך אין עשירי וי"א קדושים ליקרב.

הלכה ז

מנאן למפרע כגון שאמר לראשון עשרה ולשני ט' ולעשירי א' הרי זה קדש שהעשירי מאליו קדוש כיון שיצאו אחד אחד אותו שיצאו עשירי קדוש מאליו שם בריתא מנאן

למפרע עשיר' שבמנין שקרא אחד הוא קדוש ופרכינן מינה לרב מארי דאמר למנין שלו קדיש ואמר רבא הואיל דאיתיה במנינא דפרסאה דקרו לעשרה חד.

הלכה ח

קרא לט' עשירי והעשירי נשאר בדיר התשיעי יאכל במומו והתניא התשיעי חולין משום דלא נעקר שם עשירי ממנו וקאמר דקאתי כר' שמעון בן יהודה וכו' אבל לרבנן לא בעינן שיעקר שם עשירי ממקומו אלא ליקדש י"א שקרב שלמים אבל לתשיעי דאין קדוש ליקרב אע"ג דלא נעקר שם עשירי ממקומו חל עליו קדושה ליאכל במומו.

הלכה י

מת העשירי בדיר התשיעי יאכל במומו והשמנה שיצאו ונמנו פטורין אף על גב דלא נתקדש עשירי שלהן ליקר' שמת דמנין הראוי פוטר שם בריתא ומפרשי' משום דאיפטרי במנין הראוי כשיצאו תשעה בפתח היה שם מנין הראוי לעשר שעדין היה עשירי קיים שהיה ראוי לצאת אחריהם ולפוטרם וכיון דראוי לצאת דמי כמאן דיצא כבר ופטר את המנין ומפרש רבא טעמיה דכתיב יעבור ולא שכבר עבר דאיעשר עלייהו כבר פשיטא דכיון דעבר פטור אלא שעבר ונפטר במנין הראוי דהכי משמ' ולא שכבר עבר כראוי דבשעה שעבר היה ראוי להתעשר מאלו שבדיר. הכניס עשרה טלאים לדיר להתעשר ומת אחת מן המנין משלים כדרכו ומקדש עשירי אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה מת אחד מאותם שבתוך הדיר הרי אלו שנמנו פטורין שם בריתא וטעמא דרישא וסיפא דמנין הראוי פוטר ואותם שנשארו בדיר שלא נפטרו במנין הראוי ומצטרפין לגורן אחר כדתני' התם בההיא בריתא היו לו ארבעה עשר טלאים ויצאו ד' בפתח זה ומנאם ואחר כך יצאו ששה בפתח אחר ומנאן ונשארו ד' בדיר אם יצאו בפתח שיצאו הששה נוטל אחת מהם מעשר וכולם פטורים שהד' שיצאו תחלה מפתח ראשון מנין הראוי פוטרן ואם יצאו בפתח שיצאו הד' הראשונים הד' והששה נפטרו במנין הראוי למעשר שהרי נשארו הד' בדיר אבל הד' שנשארו אע"פ שיצאו אחר כך ונמנו כיון שמפתח הד' יצאו אין להם מנין הראוי ומצטרפין לגורן אחר שם מימרא דרבא ובריש דמילתיה קאמר רבא דאם יצאו ששה מפתח זה וארבעה מפתח זה אם הארבעה שנשארו יצאו בפתח ששה נוטל אחד מהן למעשר והשאר מצרפן לגורן אחר דלא נפטרו הד' שיצאו משום דבשעה שיצאו לא היה נשאר בדיר כי אם ד' ולא היה מנין הראוי ואם לא יצאו הד' שנשארו אלא בפתח ד' הששה שיצאו קודם נפטרו במנין הראוי והד' שיצאו ושנשארו מצטרפין לגורן אחר ובסיפא דמילתא מייתי רבא בבא אחריתי דאם יצאו מפתח אחת ד' ומפתח ב' ד' ונשתיירו שם ששה ואחר כך יצאו מפתח אחד נוטל א' מהן מעשר

וכולן פטורין במנין הראוי אבל יצאו ששה בשני הפתחים השמנה נפטרו במנין הראוי וששה מצטרפין לגורן אחר דלא נפטרו במנין הראוי כיון שלא יצאו בפתח אחד ואמרי' התם מאי קמ"ל רבא דמנין הראוי פוטר והא אמרה רבא חדא זמנא מהו דתימא וודאי מנין הראוי אמרינן אבל ספק מנין הראוי כגון שיצאו ד' ד' בשני פתחים דהנך ששה שנשתיירו ליכא למיקם עלייהו מהיכא נפקי ואימא לא נימא בהו מנין הראוי קמ"ל ותמיה לי אמאי לא הביא הרב ז"ל בבא קמייתא דרבא.

הלכה יא

היו לו י"ט טלאים בתוך הדיר ויצאו ט' מפתח זו וט' מפתח זו נוטל האחרון לשם מעשר וכולם פטורין כדתני' התם ותרגמא רב הונא בר סחורה בריגלא בדיר שיש לו ב' פתחים כדאמר' דהאיך דנשתייר באחרונה הוי מנין ראוי בין להכא בין להכא ופוטר את כולן והוא עצמו קדוש בין שיצא בין שנשתייר באחרונה דעשירי מאליו קדוש כדא' לעיל. היה מונה והוציא הטלה ראשו ורובו מן הדיר וחזר הוי כמנוי שם שלהי מכילתין הכא במאי עסקינן דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה וקרייה י"א וכו' דמשמע דביציאת ראשו הוי כמנוי.

הלכה יג

היה מונה והפסיק שדבר עם חברו או שחשכה לילי שבת הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך.

הלכה יד

היה מונה היוצאים א' א' ומקדש עשירי וקפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר תוך אותם שלא נמנו ולא נתעשרו נפטר הכל שם במשנה וטעמא דכל חד שבדיר ספק אי הוי מנוי ופטור או לא ועשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק דהמנוי אינו מן המנין. קפץ אחד מן העשיריים כולן ירעו עד שיסתאבו שם במשנה ולא הביא הרב ז"ל מימרא דרבא דהיו לו ט"ו טלאים לא יאמר אברור עשרה ואכניסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורין אלא כנסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר ותניא נמי הכי כדא' התם: